

**UCHWAŁA NR III/18/18
RADY MIASTA GRAJEWO**

z dnia 28 grudnia 2018 r.

w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Wspierania Rodziny w mieście Grajewo na lata 2019-2021

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2018 r. poz. 994, poz. 1000, poz. 1349, poz. 1432) i art. 176 pkt 1, art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2018 r. poz. 998, poz. 1076, poz. 1544) uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjąć do realizacji Miejski Program Wspierania Rodziny w mieście Grajewo na lata 2019-2021 stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

Przewodnicząca Rady Miasta

mgr Halina Muryjas-Rzasa

Załącznik do uchwały Nr III/18/18
Rady Miasta Grajewo
z dnia 28 grudnia 2018 r.

**MIEJSKI PROGRAM
WSPIERANIA RODZINY
W MIEŚCIE GRAJEWO
na lata 2019 - 2021**

Grajewo 2018

Spis treści

Wstęp	3
I. Charakterystyka mieszkańców Grajewa	14
II. Podstawa prawna	20
III. Cel główny oraz cele szczegółowe	21
IV. Problemy związane z realizacją zadań	23
V. Analiza SWOT	24
VI. Założenia programu	25
VII. Spodziewane efekty i rezultaty programu	30
VIII. Monitoring i ewaluacja	31

WSTĘP

Rodzina jest pierwszą grupą społeczną, z którą identyfikuje się każde dziecko. To właśnie rodzina wprowadza je w świat wartości, norm, obyczajów, postaw. Stwarza dziecku takie warunki życia rodzinnego, które wspomagają jego rozwój i edukację. Środowisko rodzinne ułatwia poznawanie i przeżywanie świata, zaspokaja potrzeby intelektualne i emocjonalne. Umożliwia i pomaga dziecku w rozwijaniu trudnej umiejętności - sztuki poznawania siebie, stawania się dojrzałym człowiekiem.

To właśnie w rodzinie zaczyna kształtować się osobowość i charakter młodego człowieka. Pełna rodzina stanowi więc naturalne, podstawowe i pierwsze środowisko, w którym przebiega rozwój podstawowych cech osobowości dzieci, bezpośrednio modyfikując ich zachowanie. Dzieci wychowują się jednak nie tylko pod wpływem rodziny, ale i pod wpływem całego społeczeństwa, panujących w nim postaw, zwyczajów, z którymi dziecko styka się już w okresie wczesnoszkolnym.

Rodzina jest grupą podstawową w wielu znaczeniach, lecz głównie w tym, że stanowi fundament dla wytwarzania się społecznego charakteru i społecznych ideałów jednostki, przede wszystkim jednak dzieci. Wynikiem tego bliskiego powiązania członków grupy podstawowej jest, z punktu widzenia psychologicznego, niejako zlanie się poszczególnych indywidualności w pewną wspólnotę, a nawet jedność – w ten sposób, że osobowość każdego członka rodziny jest przedmiotem wspólnego przeżywania przez całą rodzinę, a rozwijanie tej osobowości stanowi jej cel. Jednostka żyje w poczuciu tej jedności i w jej urzeczywistnianiu znajduje główne cele dla swych poczynań ¹.

Właśnie w rodzinie dokonuje się jeden z bardzo ważnych społecznie procesów, a mianowicie proces socjalizacji, czyli proces, dzięki któremu małe dziecko staje się człowiekiem dorosłym, osobą przygotowaną do życia w społeczeństwie. Przy szerokim rozumieniu socjalizacji określa się nim całokształt wpływów, jakim podlega dziecko i to zarówno zamierzonych, jak też niezamierzonych. To szerokie rozumienie procesu

¹ Ziemska M., „Rodzina i dziecko”, Warszawa 1986, str. 230

socjalizacji obejmuje rozwój osobowości, kształcenie, stawanie się członkiem określonej społeczności²

Każda rodzina, z racji swoich niewielkich rozmiarów, ze względu na panujący w niej typ kontaktów oraz ich znaczenie dla jednostki, jak też samej rodziny jako całości, ma charakter wspólnoty, co przejawia się zarówno w duchowej, jak i materialnej sferze życia. Poszczególne jednostki, nie tracąc swojej odrębności, noszą wspólne nazwisko, zajmują wspólną przestrzeń, mają wspólny majątek i wspólne cechy duchowe³.

Rodzina jest także instytucją społeczną, której taki właśnie charakter wyraża się w tym, że jest ona zbudowana na związku małżeńskim, jest jednostką prawną, gospodarczą i społeczną, funkcjonującą na określonych zasadach. Zasady te w większości są skodyfikowane w ustawodawstwie państwa, a zawarte tam normy bronią zwartości i trwałości rodziny oraz określają środki kontroli jej funkcjonowania. Bez wsparcia rodziny odpowiednimi działaniami państwa, nie byłaby ona zdolna do wypełniania wszystkich powierzonych jej zadań⁴.

Rodzina może być także traktowana w kategoriach instytucji społecznej. Takie jej rozumienia musi uwzględniać cały szereg cech i funkcji oraz specyficzny układ stosunków pomiędzy jej członkami. Układ ten wyznacza normy regulujące życie rodzinne, kulturalne i społeczne rodziny. Gdy mówimy o rodzinie jako o instytucji społecznej, zawsze mamy na myśli jej formalne ustanowienie i funkcjonowanie według określonych norm społecznych w ramach danego systemu społecznej kontroli. Sens rodziny jako instytucji sprowadza się przede wszystkim do pełnienia przez nią niezbędnych dla rozwoju społeczeństwa funkcji⁵.

Psychologia rozwojowa ujmuje rodzinę z punktu widzenia rozwoju indywidualnego jej członków oraz jako prymarny kontekst rozwojowy jednostki. Rola rodziny jest szczególnie ważna w rozwoju indywidualnym we wczesnym dzieciństwie, ale odnosi się także do zmian i przekształceń rozwojowych psychiki i zachowania jednostki w późniejszym czasie⁶.

Aktywność rozwijana przez jednostkę w środowisku społecznym rodziny wzbudza na ogół żywy oddźwięk emocjonalny pozostałych jej członków. Członkowie rodziny są także dla

²Ziemska M., „Rodzina i dziecko”, Warszawa 1986, str. 230

³Dyczewski J., : Rodzina, społeczeństwo, państwo”, Lublin 1994, str. 14

⁴Goodman N., „Wstęp do socjologii”, Poznań 1997, str. 185

⁵Adamski F., „Socjologia małżeństwa i rodziny”, Warszawa 1982, str. 22

⁶Przetacznik-Gierkowska M., Tyszkowa M., „Psychologia rozwoju człowieka cz. 1”, Warszawa 2004, str. 124

siebie nawzajem źródłem odniesienia, wzorów aktywności i zachowań oraz przekazicielami wzorców i modeli postępowania. Życie rodzinne i obcowanie z bliskimi uczuciowo ludźmi stanowi także źródło i podstawę różnorodnych doświadczeń społecznych i przeżyć emocjonalnych. Dotyczy to zarówno dzieci, jak i dorosłych członków rodziny. Bliskość uczuciowa stwarza szczególnie dogodne warunki przekazu psychicznego, a więc wymiany i przejmowania doświadczeń osób bliskich. Na tym też polega rola rodziny w jej oddziaływaniu wychowawczym ⁷.

Rozważania na temat funkcji rodziny należy zacząć od dokładnego rozróżnienia tego właśnie pojęcia od zadań, jakie stają przed każdą rodziną. Funkcje rodziny można określić jako skutki wywołane przez działanie i zachowanie się członków rodziny, zawierające się w samej rodzinie lub poza nią, bez względu na to, czy były one zamierzone lub pożądane. Przez zadania rozumie się natomiast ogólne czynności, które mają wywołać pożądane skutki, zalecane przez zbiorowość szersze czy też podjęte świadomie przez samą grupę ⁸.

Wyodrębnienia funkcji dokonujemy bądź to wychodząc z analizy rodziny jako grupy i instytucji społecznej, bądź też biorąc pod uwagę aspekt trwałości i zmienności owych funkcji, a przez to ich znaczenia dla samej rodziny ⁹.

Rodzinie, jako grupie społecznej przypisuje się spełnianie różnorodnych funkcji. Według M. Ziemskiej podstawowe funkcje pełnione przez rodzinę to: funkcja prokreatywna, usługowo-wychowawcza, socjologiczna i psychologiczna ¹⁰.

Według N. Chmielnickiego są to funkcje: rozrodcze, dziedziczenia społecznego, stabilizacji jednostki, prowadzenia gospodarstwa domowego, opiekuńcze, zrozumienia i uznania, ekspresji uczuć, funkcje potrzeb seksualnych oraz funkcje wychowawcze ¹¹.

Z. Tyszka wyróżnia zaś dziesięć podstawowych funkcji pełnionych przez rodzinę. Należą do nich funkcje: materialno-ekonomiczna, opiekuńczo-zabezpieczająca, prokreacyjna, legalizacyjno-kontrolna, socjalizacyjna, klasowa, kulturalna, rekreacyjno-seksualna, towarzyska, emocjonalno-ekspresyjna ¹².

⁷ Tamże, str. 126

⁸ J. Szczepański, „Elementarne pojęcia socjologii”, Warszawa 1970, str. 251

⁹ F. Adamski, „Socjologia małżeństwa i rodziny”, Warszawa 1982, str. 50

¹⁰ M. Ziemska, „Rodzina i dziecko”, Warszawa 1979, str. 234

¹¹ S. Kawula, „Rodzina jako grupa i instytucja wychowawcza”, Toruń 2009, str. 58

¹² Z. Tyszka, „Socjologia rodziny”, Warszawa 1972, str. 61

Rodzina jest jedyną grupą społeczną powiększającą się dzięki funkcjom biologicznym, czyli prokreacyjnym. Na skutek jej spełniania rodzina dostarcza nowych członków nie tylko dla własnej grupy, ale także dla całego społeczeństwa. Jest to więc jej wkład w tworzenia makrostruktury społecznej¹³.

Rola małżonków nie kończy się jednak z chwilą narodzenia dziecka. Opiekowanie się dzieckiem, zapewnienie mu odpowiednich warunków rozwojowych, odpowiedniego ubrania, odpoczynku, itd. należą do głównych obowiązków rodziców. Żadne inne formy życia społecznego nie przejmują powszechnie od rodziny funkcji biologicznej oraz opiekuńczej i z pewnością nigdy jej w tym względzie nie zastąpią¹⁴.

Wśród wielu propozycji klasyfikacji poszczególnych funkcji ujmowana jest także funkcja opiekuńcza, która jest występuje często w kontekście z innym funkcjami. Przedstawiciele psychologii łączą ją często z funkcją prokreacyjną lub psychohygieniczną. W tym znaczeniu akcentuje się zasadniczy sens opieki w rodzinie i jej związek z zapewnienie warunków właściwego rozwoju psychofizycznego¹⁵.

Rodzina jest także instytucją, która wychowuje dzieci i w której wychowują się także pozostali członkowie rodziny. Wychowanie w najszerszym znaczeniu jest procesem wdrażania młodych pokoleń do życia w społeczeństwie. Rodzina, jak już wspomniano powyżej, daje społeczeństwu nowych obywateli, przekazując im język, wartości, zasady, normy. To ona wprowadza i przygotowuje dziecko do życia w społeczeństwie, kontrolując i stymulując odpowiednie zachowania swoich potomków. Funkcja socjalizacyjna rodziny przejawia się więc nie tylko w stosunku do dzieci, ale także do współmałżonków, gdyż proces dostosowania się ich w małżeństwie jest także procesem socjalizującym¹⁶.

Rodzina wpływa na rozwój jednostki także w sposób specyficzny - droga świadomej działalności wychowawczej. Oddziaływanie to odnosi się do wszystkich członków rodziny, w szczególności zaś do dzieci i młodzieży. Z takiego punktu widzenia ustala się także charakterystyczny układ ról społecznych właściwy dla wychowania jako działalności mającej na celu wywieranie istotnego wpływu na innych. Wychowanie w rodzinie jest więc, jak każda działalność wychowawcza, działaniem, które ma na celu wywołanie zmian w zachowaniu, zgodnych z określonymi i obranymi wcześniej celami. Cele te powinny być ujmowane

¹³M. Ziemska; „Rodzina i dziecko”, Warszawa 1986, str. 234

¹⁴S. Kawula, „Rodzina jako grupa i instytucja wychowawcza”, Toruń 2009, str. 59

¹⁵Z. Skórzyńska, „Psychologia dla rodziców”, Warszawa 1979, s. 105

¹⁶M. Ziemska; „Rodzina i dziecko”, Warszawa 1986, str. 234

w ideale wychowawczym, który stanowi układ ideałów osobowych, standardów postępowania, wartości i norm. Oddziaływanie wychowawcze odbywa się także przy użyciu metod, jakie według opinii wychowujących mogą skutecznie prowadzić do realizacji celów. Można zasadniczo przypuszczać, że zarówno cele, jak i przekonania dotyczące określonych metod oddziaływania wychowawczego, powstają i kształtują się w świadomości rodziców¹⁷.

Rodzina jest również miejscem życia kulturalnego i towarzyskiego. Organizacja wypoczynku, zabawy, rozrywki, korzystania z mass mediów, dóbr kulturalnych należy także do treści życia rodzinnego¹⁸.

Dla ogólnego funkcjonowania rodziny, a zwłaszcza dla jej działalności wychowawczej, zasadniczą podstawę stanowi życie emocjonalne. Podstawowe funkcje rodziny wyróżniamy ze względu na rzeczowy, treściwy aspekt życia rodzinnego. Natomiast funkcja emocjonalna przenika całokształt wszystkich pozostałych funkcji i stosunków panujących w rodzinie i przez to nadaje swoistej dynamiki wszystkim pozostałym¹⁹. Dzięki zapewnieniu dzieciom stabilizacji, bezpieczeństwa, możliwości pozytywnej wymiany emocjonalnej rodzina przyczynia się do powstawania u nich dojrzałości emocjonalnej oraz uzyskania równowagi psychicznej. Rodzina stwarza zatem swym członkom okazje do kształtowania, wzmacniania i wzbogacania swojej osobowości²⁰.

Każda z opisanych powyżej funkcji wydaje się niemal tak samo ważna dla prawidłowego rozwoju rodziny. Trudno bowiem wyobrazić sobie właściwe jej funkcjonowanie zwłaszcza bez spełnienia takich funkcji, jak: funkcja prokreacyjna, opiekuńcza, gospodarcza i wychowawcza.

W zasadzie każda rodzina dotknięta jest lub przechodzi kryzysy w swej małej dynamice i różnym natężeniu. Mogą one mieć przebieg przejściowy czy też ostry, z ryzykiem przejścia w kryzys przewlekły. Ten rodzaj kryzysu, jest jednoznacznie sytuacją patogenną dla wszystkich członków rodziny²¹.

¹⁷ M. Przetacznik Gierowska, M. Tyszkowa, "Psychologia rozwoju człowieka. Zagadnienia ogólne.", Warszawa 2004, str. 128

¹⁸ S. Kawula, „Rodzina jako grupa i instytucja wychowawcza”, Toruń 2009, str. 59

¹⁹ S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke, „Pedagogika rodziny”, Toruń 2009, str. 61

²⁰ M. Ziemska, „Rodzina i dziecko”, Warszawa 1982, str. 235

²¹ Olubiński A., „Konflikty małżeńskie a warunki wychowania w rodzinie”, Toruń 1995, str. 174

Za jeden z głównych czynników dezorganizujących współczesną rodzinę autorzy uznają bezrobocie i związaną z nim biedę. Coraz więcej rodzin przesuwają się do tzw. Sfer ubóstwa lub granicy ubóstwa. Zmiany społeczno – ekonomiczne spowodowały nasilenie się zjawiska bezrobocia. Problem ten narasta i przekracza bariery bezpieczeństwa społecznego. Wielu członków rodzin, nie mogących poradzić sobie z sytuacją na rynku pracy, wyjeżdża w celach zarobkowych poza granice naszego kraju.

Biedę przeżywają rodziny wielodzietne, niepełne, rozbite, bezrobotne. W rodzinach wielodzietnych 40% dzieci żyje na granicy ubóstwa, a ponad 60% na granicy minimum socjalnego. Prawie dwie piąte Polaków jest zmuszonych żyć bardzo skromnie. Porównanie jednak wysokości przeciętnych dochodów w rodzinach należących do różnych grup społecznych ukazuje duże zróżnicowanie sytuacji finansowej polskich rodzin. Ponadto bardzo trudna sytuacja mieszkaniowa, ale także bezdomność obejmująca niektóre rodziny, staje się niezwykle poważnym problemem społecznym i jednocześnie wyzwaniem dla osób i instytucji zajmujących się pomocą rodzinie. Niedostatek materialny, finansowy przeżywają także rodziny z problemem alkoholowym. Ponad 10% dzieci żyje w rodzinach z problemem alkoholowym. Cierpią one nie tylko z powodu biedy, ale także bolesnych przeżyć, krzywdy, przemocy²².

Bezrobocie obejmujące polskie rodziny staje się jednym z głównych źródeł pogarszających się warunków materialnych. Nie pozostaje ono bez wpływu na rozmiary występowania innych zjawisk, takich jak: alkoholizm, agresja, przemoc. Można zauważyć, że następstwa skutków bezrobocia i biedy są negatywne w sensie ekonomicznym, społecznym i psychologicznym.

Skutki bezrobocia dotyczą nie tylko jednostkę nim dotkniętą, ale całą rodzinę. Sytuacja bezrobocia zakłóca, a czasem wręcz uniemożliwia realizację podstawowych funkcji rodziny. Oczywistym wydaje się fakt, że bezrobocie w dużej mierze załamuje realizację funkcji ekonomicznej, która musi być spełniana, jeśli rodzina ma przetrwać i wychowywać dzieci. Aby zaspokoić podstawowe potrzeby rodziny bezrobotnych najpierw wykorzystują oszczędności, potem sprzedają rzeczy, następnie się zadłużają. Rodziny te rezygnują z zakupów odzieży

²² Kawula S., „Kształty rodziny współczesnej”, Toruń, 2005, str.61

i obuwia, minimalizują spożycie żywności, nie korzystają z dóbr kulturowych i rozrywek rodzinnych²³.

Degradacja materialna wpływa też niekorzystnie na realizację funkcji opiekuńczej. Większość bezrobotnych to ludzie znajdujący się w wieku aktywnego rodzicielstwa. Utrata pracy zmienia formę opieki nad dziećmi²⁴.

Funkcja emocjonalna, tak ważna dla trwałości rodziny również zostaje zachwiana na skutek bezrobocia, szczególnie długoterminowego. Wraz z wydłużaniem się okresu bezrobocia w rodzinie narastać mogą konflikty. Wkład materialny bezrobotnego jest wysoce nieadekwatny do potrzeb rodziny. Niemożność wywiązania się ze swojej roli, zwłaszcza u mężczyzny, rodzi złe samopoczucie, które następnie rzutowane jest na żonę i dzieci. I tak zaczynają się konflikty, których nasilenie jest największe w stabilizacyjnej fazie rozwoju rodziny i w rodzinach wielodzietnych²⁵.

Nie jest możliwe osiągnięcie pełnego sukcesu w małżeństwie. Jednakże brak pełnego sukcesu nie musi od razu oznaczać dezorganizacji i rozbicia rodziny. Napięcia, sprzeczności i konflikty w rodzinie są nieuniknione. Jeśli jednak ich się świadomie nie ujawnia i nie rozwiązuje, przerodzić się mogą w stany trwałego antagonizmu o dużej sile emocjonalnej i taka sytuacja prowadzi może do trwałego kryzysu, dezintegracji i rozbicia rodziny. J. Szczepański taki stan rzeczy upatruje w następujących czynnikach:

- a) Niewierność małżeńska i uwikłanie jednego z małżonków w związek z inną osobą;
- b) Niezgodność charakterów, cech psychicznych, niezgodność dążeń i ambicji;
- c) Niemożność przystosowania jednego lub obu małżonków, uczuciowego i seksualnego;
- d) Rozbieżność wzorów kulturowych przyniesionych do małżeństwa;
- e) Degradacja społeczna jednego z małżonków, np. pijaństwo, narkomania, przestępstwa;

²³Pilch T., Lepalczyk I., „Pedagogika społeczna”, Warszawa 2005, str. 376

²⁴Tamże, str. 379

²⁵ Pilch T., Lepalczyk I., „Pedagogika społeczna”, Warszawa 2005, str. 378

- f) Kryzys ekonomiczny, podcinający materialne podstawy funkcjonowania rodziny;
- g) Długotrwała rozłąka, niewykonywanie obowiązków wobec siebie i wobec dzieci²⁶

W kategoriach psychicznych i społecznych rozwód jest dla całej rodziny przeżyciem traumatycznym. To właśnie rozwód plasuje się na drugim miejscu, zaraz po utracie czy śmierci bliskiej osoby. W sensie prawnym nie jest zjawiskiem z dziedziny patologii społecznej, jest jednak traktowany jako jeden z mierników rozbicia małżeństwa i rodziny. Powoduje to określone, niepożądane konsekwencje. Dotyczą one zarówno samych małżonków, którzy niejednokrotnie przeżywają poczucie klęski życiowej. Ze społecznego punktu widzenia najważniejsze są jednak społeczne konsekwencje rozwodów dla dzieci. Negatywny wpływ rozbicia rodziny na sytuację dzieci, jest jedną z najczęstszych przyczyn zaburzonej socjalizacji, a także manifestowania czynników sprzecznych z przyjętymi normami²⁷.

Rozwody są jednym z najprostszych wskaźników rozpadu rodziny, nie ujawniają one jednak w pełni liczby faktycznie rozbitych związków. Określenie, chociażby w przybliżeniu, liczby rodzin dysfunkcyjnych, nie zapewniających dzieciom prawidłowych warunków rozwoju, jest zadaniem niezwykle złożonym.

Źródłem napięć w rodzinie są bez wątpienia trudne warunki społeczne, bytowe, materialne. Czynnikiem tym towarzyszyć może także alkoholizm jednego ze współmałżonków. Alkoholik przepija cały swój majątek, wynosi z domu wartościowe przedmioty, awanturuje się. Awanturom tym niejednokrotnie towarzyszy stosowanie przemocy wobec najbliższych. Alkoholicy, będący w stanie upojenia, często za drobne przewinienia, a także zupełnie bez powodu, karzą swoich bliskich, wymierzając im kary cielesne.

Jednak wyjaśniając etiologię stosowania przemocy, należy wskazać na inne czynniki, które ją wywołują. Do czynników tych należą:

- a) Czynniki krzywdzenia tkwiące w osobie dopuszczającej się przemocy

We wcześniejszych badaniach nad poszukiwaniem przyczyn przemocy silnie podkreślanym był fakt, że przyczyną takiego postępowania są specyficzne cechy osobowości, takie jak:

²⁶Białyszewski H., Dobieszewski A., Janicki J., „Socjologia”, Warszawa 2003, str. 104

²⁷Jarosz M., Dziecko w rodzinie zdeintegrowanej, „Problemy Rodziny”, 1980, nr 1

skłonności sadomasochistyczne, charakterologiczne zaburzenia osobowości, słaba kontrola emocji oraz uszkodzenia organiczne.

b) Czynniki krzywdzenia tkwiące w makrosystemie

Do tych czynników, które współokreślają przyczyny maltretowania dzieci zalicza się postawy społeczeństwa wobec dzieci oraz ogólne postawy społeczne wobec przemocy. W naszym społeczeństwie niejednokrotnie panuje przekonanie, że nie należy się wtrącać w życie innych i że to, w jaki sposób rodzice karzą swoje dzieci jest ich indywidualną sprawą. Postawom takim towarzyszy zazwyczaj niska kultura pedagogiczna.

c) Czynniki krzywdzenia tkwiące w ekosystemie

Do tej grupy czynników zaliczyć można izolację społeczną i brak systemu oparcia. Izolacja społeczna sprzyja sytuacji stosowania przemocy, ponieważ słabe więzi towarzyskie nie stanowią mocnego źródła oparcia.

d) Czynniki krzywdzenia tkwiące w mikrosystemie

Do tej grupy czynników zaliczyć można różne rodzaje sfer życia rodzinnego, wokół których pojawiają się sytuacje konfliktowe, mogące stanowić bezpośrednią lub pośrednią przyczynę stosowania przemocy.

Natężenie sytuacji konfliktowych wzrasta w niektórych sytuacjach, np. w kryzysach towarzyszących złej sytuacji materialnej czy rozwodowi. Rozwodzący się rodzice są uwikłani we własne problemy, odczuwają wobec siebie złość i wrogość i bardzo często emocje te przenoszą na dziecko, które staje się ofiarą ich napaści, nie tylko fizycznej ale i słownej.

Trudna sytuacja materialna, bezrobocie, bieda często sprawiają, że rodzina zaczyna izolować się od otoczenia. Izolacja taka bywa także często zamierzonym działaniem. Sprawca przemocy, zdaje sobie sprawę z tego, że jego postępowanie nie jest społecznie akceptowane i dlatego nie dopuszcza nikogo do swojego otoczenia. Sytuacja taka jest szczególnie trudna dla ofiary, zwłaszcza, jeśli jest nią bezbronne dziecko, gdyż życie rodzinne przebiega za zamkniętymi drzwiami i ciężko jest prosić o pomoc.

Przemoc rozumiana jest jako nacisk fizyczny (siła fizyczna) albo zastosowanie bodźców chemicznych, elektrycznych, który sprawia, że podmiot działania jest wtrącony w sytuację dla niego niepożądaną i staje się przedmiotem czyjegoś działania ²⁸.

Z punktu widzenia psychologicznego przemoc zawiera liczne odcienie znaczeniowe i występuje w różnym nasileniu. Ofiarą przemocy w rodzinie bardzo często jest dziecko. Przez przemoc wobec dziecka rozumie się każde zamierzone działanie osoby dorosłej, instytucji, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny. Przemoc najczęściej przejawia się w czterech wymiarach:

- przemoc fizyczna,
- przemoc psychiczna,
- nadużycie seksualne
- zaniedbanie

Przez przemoc fizyczną określa się wszelkiego rodzaju zachowania agresywne, odnoszące się do ciała dziecka – począwszy od klapsów, a skończywszy na maltretowaniu ²⁹.

Przemoc psychiczna jest to rozmyślne niszczenie lub znaczące obniżanie możliwości prawidłowego rozwoju dziecka od wyzwisk poczynając, poprzez emocjonalne odrzucenie, po nadmierne wymagania i nieliczenie się z możliwościami rozwojowymi dziecka ³⁰.

Nadużycie seksualne to wciąganie dziecka w sferę aktywności seksualnej nieadekwatnej do jego etapu rozwojowego, w sferę działań, których dziecko nie rozumie i nie jest w stanie zaakceptować i które naruszają normy prawne i społeczne ³¹.

Należy podkreślić, że warunki funkcjonowania rodziny nie stanowią prostego czynnika formującego przemoc wobec dziecka. Dopiero globalna sytuacja rodziny, głównie sytuacja

²⁸ Pszczołowski T., „Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji”, Wrocław 1978, str. 12

²⁹ Szymańczak M., Pojęcie krzywdzenia dzieci, w „Dziecko krzywdzone. Próba opisu zjawiska”, red. Czyż E., Szymańczak J., Warszawa 1995, str. 14

³⁰ Tamże, str. 14

³¹ Szymańczak M., Pojęcie krzywdzenia dzieci, w „Dziecko krzywdzone. Próba opisu zjawiska”, red. Czyż E., Szymańczak J., Warszawa 1995, str. 14

psychologiczna, w jakiej rodzina znajduje się, jak i repertuar jej umiejętności tolerowania stresu oraz techniki konstruktywnego radzenia sobie z nim decydują o stosowaniu przemocy³².

³² Brągiel J., Zagadnienie przemocy wobec dziecka, w Kawula S., Brągiel J., Janke W., „Pedagogika Rodziny”, Toruń 2009

I. Charakterystyka mieszkańców miasta Grajewo

W 2017 roku Grajewo zamieszkiwało 22 104 mieszkańców. W Powiatowym Urzędzie Pracy w Grajewie w roku 2017 zarejestrowanych było 1 325 osób bezrobotnych zamieszkujących na terenie miasta Grajewo. Status osoby długotrwale bezrobotnej otrzymało 816 osób, co stanowi 61,6 % wszystkich zarejestrowanych. Z osób posiadających status osoby bezrobotnej prawo do zasiłku miały 227 osoby.³³

Jak wynika z danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie (ocena zasobów pomocy społecznej) w roku 2017 z pomocy społecznej skorzystało 1351 osób, co stanowi 6,11 % wszystkich mieszkańców Grajewo.

Główne powody udzielania pomocy społecznej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2017 przedstawia tabela.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin
Bezrobocie	476
Ubóstwo	568
Niepełnosprawność	249
Bezradność w sprawach opiekuńczo -wychowawczych	110
Potrzeba ochrony macierzyństwa	34
Długotrwała lub ciężka choroba	164
Alkoholizm	31

Źródło: Dane własne MOPS Grajewo

Rodziny zamieszkujące na terenie miasta Grajewo cechuje bierność oraz niska aktywność zarówno społeczna jak i zawodowa. Do czynników warunkujących te zjawiska należą: ubóstwo, uzależnienia, bezrobocie oraz zagrożenie wykluczeniem społecznym. Poza wyżej wymienionymi problemami rodziny na co dzień zmagają się także z takimi trudnościami jak: wielodzietność (25 rodziny) oraz samotne rodzicielstwo. Jak wynika z danych problem

³³ Źródło: dane PUP w Grajewie

narkomanii oraz alkoholizmu nie jest główną przyczyną udzielania pomocy, jednakże w wielu rodzinach jest on obecny.

Z danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie wynika, że w roku 2015 umieszczono 1 dziecko w placówce opiekuńczo- wychowawczej, w roku 2016 w rodzinach zastępczych było umieszczonych 4 dzieci, a w placówkach opiekuńczo- wychowawczych 1 dziecko. W 2017 r. w rodzinach zastępczych było umieszczonych 3 dzieci, a w placówkach opiekuńczo- wychowawczych 3 dzieci³⁴.

Z danych miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie wynika, że w roku 2017 udzielono wsparcia:

Na podstawie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	Na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych	Na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do funduszu alimentacyjnego
508	762	256

Źródło: Dane własne MOPS Grajewo

³⁴ Źródło: dane PCPR w Grajewie

Rodzaje przyznawanej pomocy społecznej w latach 2015 – 2017

Rodzaj zasiłku (świadczenia, pomocy)	Rok 2015		Rok 2016		Rok 2017	
	Liczba osób	Kwota	Liczba osób	Kwota	Liczba osób	Kwota
Zasiłki okresowe	496	1 114 382,00	456	1 101 173	367	695 083
Schronienie	16	16 217,00	12	11 882	5	24 406
Posiłek	737	372 688,00	704	370 245	593	321 704
Ubranie	-	-	-	-	-	-
Usługi opiekuńcze	40	195 564,00	57	274 846	62	346764
Zasiłek na pokrycie wydatków w wyniku Zdarzeń losowych	-	-	-	-	-	-
Zasiłki celowe i w naturze	719	395 912,00	668	420 190	575	363 118
Odpłatność gminy za pobyt w DPS	20	459 212,00				
Jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia dziecka z upośledzeniem lub nieuleczalną chorobą w ramach ustawy <i>Za życiem</i>	-	-	-	-	3	12000

Źródło: Dane własne MOPS Grajewo

Jak wynika z danych Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w Rodzinie przy Burmistrzu Miasta Grajewo wynika, że w roku 2015 wszczęto 91 procedur „Niebieskiej Karty”, w roku 2016 wszczęto 79, zaś w roku 2017 97 procedur.

Od 2013 r. grajewskie rodziny korzystają ze wsparcia asystenta rodziny. Zgodnie z *Ustawą z dnia 09 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* praca asystenta rodziny polega głównie na utrzymaniu dzieci w ich naturalnym środowisku, a więc w rodzinie biologicznej. Ustawa zakłada wzmocnienie działań profilaktycznych i doskonalenie metod pracy z rodziną na rzecz pozostawienia w niej dziecka lub powrotu dziecka do domu.

Do zadań asystenta rodziny należy:

PLANOWANIE - opracowanie i realizacji planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym.

POMOC - udzielenie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności i prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego. Udzielenie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, problemów psychologicznych, problemów wychowawczych z dziećmi. Udzielaniu pomocy w poszukiwaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej. Prowadzenie indywidualnych konsultacji dla rodziców i dzieci.

DOKUMENTOWANIE - prowadzenie dokumentacji pracy z rodziną. Dokumentowanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, przekazywanie tej oceny przełożonemu. Monitorowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną. Sporządzani na wniosek sądu opinii o rodzinie i jej członkach.

INTERWENCJA - podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin.

WSPARCIE/MOTYWACJA - wspieranie aktywności społecznej rodzin. Motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

WSPÓŁPRACA - współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej oraz innymi podmiotami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny. Współpraca z zespołem interdyscyplinarnym i grupą roboczą lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań asystent rodziny uzna za niezbędną.

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Grajewie współpracą z asystentem rodziny, odpowiednio na koniec każdego roku kalendarzowego, objęte były: w 2015 roku 16 rodzin, w 2016 roku 19 rodzin, w 2017 roku 25 rodzin.

Ustawodawca mocuje asystenta rodziny w roli rzecznika rodziny wychowującej małoletnie dzieci, w której doszło do sytuacji kryzysowej, np. umieszczenia ich w pieczy zastępczej. Wówczas asystent rodziny pracuje z rodziną biologiczną dziecka w zakresie

funkcjonowania tej rodziny i wyeliminowania bezpośrednich przyczyn umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin *Za Życiem* (Dz.U. z 2016 roku poz. 1860) poszerzył się zakres odbiorców usług asystenta o kobiety i rodziny oczekujące narodzin dzieci ze stwierdzonym w życiu płodowym prawdopodobieństwem dysfunkcji rozwojowych oraz rodzin już wychowujących dzieci z takimi obciążeniami.

Zadania asystenta rodziny wynikające z realizacji ustawy *Za życiem* zostały wpisane do ustawy o wspieraniu rodziny (art.15 ust.13a), jako głównej ustawy wyznaczającej rolę, zakres działań i organizację pracy asystentów. Do dominujących działań, jak do tej pory, należy więc wsparcie instrumentalne, informacyjne i emocjonalne, a w przypadku problemów opiekuńczo-wychowawczych – pedagogizacja.

Ustawa przewiduje m.in., że z tytułu urodzenia się żywego dziecka z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu, przysługuje jednorazowe świadczenie w wysokości 4 tys. zł.

Ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu stwierdzać będzie w zaświadczeniu lekarz posiadający specjalizację II stopnia lub tytuł specjalisty w dziedzinie: położnictwa i ginekologii, perinatologii lub neonatologii.

Świadczenie to ma przysługiwać matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka bez względu na dochód.

Rodziny objęte wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie mają możliwość korzystania w trudnych sytuacjach z następujących form pomocy realizowanych przez pracowników Mops:

1. Pomoc społeczna:
 - świadczenia pieniężne (zasiłki stałe, okresowe, celowe i specjalne celowe)
 - świadczenia niepieniężne (posiłek, schronienie, ubranie, sprawienie pogrzebu, odpłatność za pobyt w DPS, potwierdzenie prawa do świadczeń opieki zdrowotnej, praca socjalna, usługi opiekuńcze, pomoc osobom zagrożonym eksmisją, udział w programach z zakresu integracji społecznej)
2. Wykonywanie prac społecznie użytecznych
3. Pomoc osobom uzależnionym od alkoholu (działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz klubu „Zdrowie i Trzeźwość”)

4. Pomoc ofiarom i sprawcom przemocy (działalność Zespołu Interdyscyplinarnego d.s. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie)
5. Poradnictwo specjalistyczne (prawne, psychologiczne)
6. Wsparcie asystenta rodziny
7. Świadczenia rodzinne (zasiłki rodzinne, zasiłki pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka)
8. Świadczenia wychowawcze
9. Świadczenia rodzicielskie
10. Jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia dziecka z upośledzeniem lub nieuleczalną chorobą w ramach ustawy *Za życiem*
11. Fundusz alimentacyjny
12. Działalność Środowiskowego Domu Samopomocy i Dziennego Domu Pobytu „Klub Seniora”

II. PODSTAWA PRAWNA

Akty prawne, na podstawie których opracowano Miejski Program Wspierania Rodziny w mieście Grajewo na lata 2019 – 2021:

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r., poz. 998)
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2016 r., poz. 1860, z 2018 r. poz. 1076)
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r., poz. 1508)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy społecznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390)
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969)
- Ustawa z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2018 r., poz. 603)

III. CELE GŁÓWNE I CELE SZCZEGÓŁOWE

Cel główny:

Wzrost kompetencji rodziców i opiekunów dzieci zagrożonych dysfunkcją w zakresie sprawowania funkcji rodzicielskich.

Cele szczegółowe:

1. Rozwój asystentury rodzinnej oraz wzrost jakości i zakresu współpracy osób i instytucji pracujących na rzecz rodziny.
2. Inwestowanie w powszechne, dobrej jakości i dostępne usługi dla rodzin z dziećmi.
3. Rozwój działań profilaktycznych i specjalistycznych na rzecz ochrony dziecka i wzmocnienie rodziny.
4. Zwiększenie kompetencji kadr odpowiedzialnych za wspieranie rodzin z dziećmi.
5. Prowadzenie przez samorządy powiatowe i gminne polityki rodzinnej.
6. Poprawa warunków bytowych rodzin poprzez działania na rzecz rozwoju dostępnego budownictwa, zapobiegania eksmisjom.
7. Zwiększenie zatrudnienia dorosłych, minimalizowanie ubóstwa.
8. Poprawa społecznego funkcjonowania rodzin z dziećmi poprzez zorganizowanie usług społecznych, w tym w zakresie opieki, wczesnej edukacji i zagospodarowania czasu wolnego.
9. Umożliwienie każdej rodzinie z dzieckiem korzystania z poradnictwa rodzinnego i prawnego, w tym w szczególności w kwestiach dotyczących rozwoju psychoruchowego i społecznego dziecka, wczesnej interwencji oraz edukacji.
10. Dostęp do szkoleń i działań podnoszących kompetencje profesjonalistów pracujących z dziećmi i rodzinami, również dla tych spoza służb publicznych – szczególnie w zakresie diagnozy potrzeb społeczności lokalnej i warunków życia rodzin z dziećmi.
11. Zwiększenie zakresu i liczby działań profilaktycznych i aktywnych form pomocy dziecku i rodzinie.

12. Wsparcie rodzin z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i zapobieganie separacji dzieci od rodziców.
13. Zwiększenie bezpieczeństwa rodziny poprzez przeciwdziałanie przemocy.

IV. PROBLEMY ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ ZADAN:

Problem główny:

Niskie kompetencje rodziców i opiekunów dzieci zagrożonych dysfunkcją w zakresie sprawowania funkcji rodzicielskich.

Problemy szczegółowe:

- Nieodpowiednie warunki bytowe rodzin
- Niskie umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego
- Nieumiejętność gospodarowania budżetem domowym
- Negatywne wzorce wyniesione z domu rodzinnego
- Ubóstwo, złe warunki materialne rodzin
- Długotrwałe choroby fizyczne i psychiczne, niepełnosprawność
- Depresje, myśli samobójcze, zachowania suicydalne
- Uzależnienia i przemoc
- Niewystarczająca współpraca osób i instytucji na rzecz rodziny
- Nieumiejętność organizowania czasu wolnego dzieciom
- Niska świadomość rodzin i dzieci o bezpłatnych zajęciach dostępnych na terenie miasta
- przewaga mass mediów w organizacji czasu wolnego dzieci, zastępowanie nimi roli rodziców w wychowaniu
- Niska świadomość o dostępnych na terenie miasta formach pomocy dziecku i rodzinie
- Wstyd przed opinią środowiska
- Obawa przed uzewnętrznieniem się przed specjalistami
- Niechęć współpracy z instytucjami
- Niska świadomość rodzin o wsparciu ze strony asystenta rodziny

V. ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość współpracy z asystentem rodziny, - rozwijanie działalności charytatywnej, - organizowanie różnych form wypoczynku dla dzieci i młodzieży, - otwartość instytucji na pomoc i współpracę z rodziną, - wsparcie ze strony organizacji pozarządowych, - stosunkowo mała liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej z terenu miasta Grajewo, - stabilność oraz długofalowość działań kadry pomocowej (pracowników socjalnych i asystentów)pracy z rodziną jako wynik stałego zatrudnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> - zróżnicowanie terytorialne, różnice w dostępie do usług pomocy społecznej i wsparcia rodzin, - brak chęci współpracy ze strony rodzin, niewystarczające zaufanie rodzin do pracowników służb społecznych - brak motywacji do wyjścia z uzależnienia, - brak motywacji do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, poszukiwania pracy, - niedobór placówek/ form wsparcia dziennego i prowadzących pracę podwórkową - brak mieszkań chronionych na terenie miasta, stanowiących prewencję przed powrotem do dawnego środowiska (ułatwienie startu w dorosłe samodzielne życie)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - aktywność w osiąganiu standardów ustalonych zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, - podnoszenie kompetencji osób pracujących z rodzinami, - zintegrowane i systematyczne działania różnych podmiotów na rzecz rodzin, - możliwość implementowania wypracowanych dobrych praktyk w szeroko rozumianym obszarze pieczy zastępczej i wsparcia rodzin, 	<ul style="list-style-type: none"> - słabość pracy socjalnej z rodzinami (w tym opór ze strony rodzin oraz pozorowanie pracy socjalnej z rodzinami lub niepodejmowanie), - uzależnienie rodzin od korzystania z pomocy społecznej, - wzrost kosztów utrzymania rodziny, - brak stabilizacji finansowej rodzin, - trudności w motywowaniu rodzin do zmiany stylu życia- opór przed usamodzielnieniem, - zjawisko przemocy w rodzinie jako czynnik dezorganizacji rodzin i umieszczeń w pieczy zastępczej, - niska aktywność obywatelska w mieście

VI. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Projektodawca wskazuje, że program ten powinien być ukierunkowany przede wszystkim na problemy:

- Rodziców samotnie wychowujących dzieci
- Rodzin niepełnych
- Rodzin wielodzietnych
- Rodzin zmagających się z trudnościami wychowywania dzieci w wieku dojrzewania,
- Rodzin przeżywających trudności związane ze stanem zdrowia dziecka (np. dzieci chore, niepełnosprawne, nadpobudliwe, z zaburzeniami zachowania),
- Rodzin w sytuacjach kryzysowych wynikających z problemów rodziców (konflikty małżonków, uzależnienia, bezrobocie, ubóstwo),
- Dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo, wobec których istnieje prawdopodobieństwo umieszczenia w pieczy zastępczej na czas potrzebny rodzinie do wyjścia z trudności,
- Rodziny, którym władza rodzicielska została odebrana lub ograniczona poprzez umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej bądź w placówkach opiekuńczo- wychowawczych oraz rodziny, które otrzymały nadzór kuratora.

TERMIN REALIZACJI ORAZ HARMONOGRAM PROGRAMU

Termin realizacji: 01.01.2019 r. - 31.12.2021 r.

Harmonogram: działania zaplanowane w Programie będą realizowane w latach 2019- 2021.

Realizacja

Działania	Realizatorzy	Wskaźniki
OBSZAR I: POLITYKA RODZINNA		
- Badanie, analiza i monitorowanie potrzeb dzieci, rodzin, a także stanu i jakości usług na rzecz dziecka i rodziny - Wspieranie taniego budownictwa, przeciwdziałanie eksmisjom oraz	- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie	- liczbę rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny

<p>organizowanie systemu mieszkań socjalnych i chronionych.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zintegrowanie działań służb społecznych w celu aktywizacji zawodowej mieszkańców oraz ułatwienia rodzinom z dziećmi powrotu na rynek pracy. - Wspieranie tworzenia i rozwoju placówek wsparcia dziennego - Rozwój poradnictwa rodzinnego i usług specjalistycznych wzmacniających samodzielność rodzin z dziećmi - Umożliwienie każdej rodzinie z dzieckiem korzystania z poradnictwa rodzinnego i prawnego, w tym w szczególności w kwestiach dotyczących rozwoju psychoruchowego i społecznego dziecka, wczesnej interwencji oraz edukacji, organizowanego w ramach istniejącego systemu. - Dostęp do szkoleń i działań podnoszących kompetencje profesjonalistów pracujących z dziećmi i rodzinami – szczególnie w zakresie diagnozy potrzeb społeczności lokalnej i warunków życia rodzin z dziećmi. - Zintegrowanie lokalnych działań z zakresu tworzenia platform wymiany informacji, upowszechnianie dobrych praktyk i działań oraz partycypacyjne opracowanie programów społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna - Świetlice - Urząd Miasta - Zespół Kuratorski - Klub Zdrowie i Trzeźwość - Policja -Organizacje Pozarządowe - Służby Ochrony Zdrowia - PCPR - CIS - Urząd Pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba rodzin, które polepszyły swoje warunki mieszkaniowe - liczba osób biorących udział w programach aktywizacji zawodowej - liczba dzieci korzystających z placówek wsparcia dziennego - liczba szkoleń, w jakich wzięli udział pracownicy służb społecznych -liczba osób, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego
---	--	---

OBSZAR II. RODZINY Z PROBLEMAMI BEZRADNOŚCI W SPRAWACH OPIEKUŃCZO- WYCHOWAWCZYCH .		
<ul style="list-style-type: none"> - Inicjowanie, wspieranie i promowanie integracji lokalnych podmiotów działających w różnych sektorach na rzecz dziecka i rodziny. - Wspieranie projektów z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz reintegracji rodzin i dzieci, podejmowanych w środowisku lokalnym. - Rozwój asystentury i podnoszenie kompetencji asystentów rodziny. - Wspieranie programów podnoszących umiejętności wychowawcze rodziny i jej zdolności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych. - Wspieranie działań różnych podmiotów na rzecz rozwoju specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, mieszkań chronionych - Upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie rozwoju specjalistycznych form pomocy i interwencji w rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> - PCPR -Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna - MOPS - Szkoły - Policja - Organizacje Pozarządowe - Urząd Miasta - Kościół -Organizacje Pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba programów zrealizowanych na rzecz dziecka i rodziny - liczba dzieci powracających do domu rodzinnego z pieczy zastępczej - liczba asystentów pracujących na terenie miasta - liczba rodzin, które skorzystały z udziału w programach - liczba powstałych mieszkań chronionych
OBSZAR III. RODZINY Z PROBLEMEM OCHRONY MACIERZYŃSTWA I WIELODZIETNOŚCI.		
<ul style="list-style-type: none"> - Współpraca różnych podmiotów w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej rodzin - Promocja i wsparcie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, w tym rozwój placówek 	<ul style="list-style-type: none"> - MOPS -Urząd Pracy -CIS - Urząd Miasta 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba osób podejmujących zatrudnienie - liczba dzieci przyjętych do oddziałów przedszkolnych, żłobków

<p>wychowania przedszkolnego i żłobków</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie działań na rzecz pomocy samotnym rodzicom. - Zwiększenie dostępu do usług z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia. - Podejmowanie działań na rzecz wsparcia rodzin wielodzietnych w ramach Karty Dużej Rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> -Szkoly -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna - Służba Zdrowia - lokalni przedsiębiorcy 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba zrealizowanych programów profilaktycznych - liczba wydanych kart dużej rodziny
--	--	--

OBSZAR IV. RODZINY Z PROBLEMAMI UZALEŻNIEŃ I PRZEMOCY

<ul style="list-style-type: none"> - Organizowanie grup wsparcia <p>Pomoc w rozwiązywaniu problemów z uzależnieniem i współuzależnieniem przez terapeutów, pracowników socjalnych i asystentów rodziny.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Realizacja programów profilaktycznych - Prowadzenie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego - Współpraca z poradnią terapii uzależnień - Podejmowanie działań zapobiegawczych, profilaktycznych i interwencyjnych w rodzinach dotkniętych przemocą. 	<ul style="list-style-type: none"> - MOPS (Zespół ds. Asysty Rodzinnej) - Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów alkoholowych przy Burmistrzu Miasta Grajewo -Klub „ Zdrowi i Trzeźwość” -Zespół Interdyscyplinarny - Policja - PCPR - Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej - Sąd Rodzinny - Prokuratura Rejonowa - Szkoły - Poradnia leczenia uzależnień 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba osób korzystających z udziału w grupach wsparcia -liczba zrealizowanych programów profilaktycznych - liczba wszczętych procedur niebieskiej karty - liczba osób skierowanych na leczenie odwykowe.
---	--	--

OBSZAR V. RODZINY Z PROBLEMEM		NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> - Udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów związanych z niepełnosprawnością. - Prowadzenie usług specjalistycznych - Prowadzenie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego (w tym pomoc psychologa, fizjoterapeuty), monitorowanie sytuacji zdrowotnej dzieci z rodzin zagrożonych kryzysem. 	<ul style="list-style-type: none"> - MOPS - Urząd Miasta - PCPR - Służba Zdrowia -Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna. 	<ul style="list-style-type: none"> -liczba rodzin współpracujących z asystentem rodziny w ramach ustawy „Za Życiem” - liczba przydzielonych usług specjalistycznych

Realizatorzy:

Podmioty działające na rzecz dziecka i rodziny, a w szczególności:

- Urząd Miasta
- Szkoły, przedszkola
- Komenda Powiatowa Policji w Grajewie
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna
- Służba zdrowia
- Organizacje pozarządowe
- Kościół
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej w Grajewie
- Sąd Rejonowy w Grajewie
- Koordynator Miejskiego Programu – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

Finansowanie:

- Środki własne miasta, w tym środki przeznaczone na działalność Miejskiej Komisji ds. Przeciwdziałania Alkoholizmowi
- Środki budżetu Państwa i województwa przeznaczone na realizację programów
- Środki z funduszy pomocowych, Unii Europejskiej i inne środki zewnętrzne

VII. ODZIEWANE EFEKTY:

- Poprawa funkcjonowania rodziny
- Wzrost znaczenia więzi rodzinnych
- Poprawa sytuacji dzieci w rodzinach dysfunkcyjnych
- Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu z powodu ubóstwa, niepełnosprawności
- Podniesienie świadomości i kompetencji rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych
- Poprawa jakości usług świadczonych na rzecz rodziny
- Większa wrażliwość społeczna na zjawiska nieakceptowane społecznie
- Właściwe odczytywanie i reagowanie na potrzeby dzieci i młodzieży, szczególnie z rodzin dotkniętych kryzysem

VIII. MONITORING I EWALUACJA:

Koordinator programu będzie w terminie do 31 marca każdego roku sporządzał sprawozdanie rzeczowo – finansowe z zakresu wspierania rodziny.

Koordinator programu będzie odpowiedzialny za monitorowanie programu raz w roku na podstawie analizy jakościowej i ilościowej jego realizacji, w oparciu o dane przekazane przez przedstawicieli odpowiednich instytucji i podmiotów.

1. Monitoring i ewaluację prowadzi będzie Koordynator Programu.
2. Koordynator raz w roku będzie składał Radzie Miasta Grajewo sprawozdanie z jego realizacji.
3. W trakcie realizacji programu istnieje możliwość dokonywania zmian wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb. Potrzeby te zostaną wcześniej przedstawione Radzie Miasta w celu akceptacji.
4. Ewaluacja programu zostanie przeprowadzona po jego zakończeniu. Jej celem będzie zebranie informacji na temat tego czy osiągnięto zakładane rezultaty oraz czy pozwoliły one i w jakim stopniu na realizację celów programu.